

Samenvatting

1. Achtergrond en doel

In april 2004 heeft de Tweede Kamer tijdens het Nota-overleg Duurzame Daadkracht, op initiatief van de Socialistische Partij, gesproken over internalisering van maatschappelijke kosten van de varkenshouderij. Naar aanleiding daarvan en als vervolg op een onderzoek dat door het Landbouw Economisch Instituut (LEI) is uitgevoerd, heeft de toenmalige Minister Veerman zich voorgenomen om nader onderzoek te laten uitvoeren naar de maatschappelijke kosten en baten van de intensieve veehouderij.

Onderhavige studie is hieruit voortgekomen met als doel om in dialoog met de sector en andere belanghebbenden een methode te ontwikkelen waarmee alle maatschappelijke effecten van de intensieve veehouderij kunnen worden weergegeven. Deze methode is vervolgens toegepast op de Nederlandse intensieve veehouderij.

2. Werkwijze en inkadering

Om met de diverse actoren overeenstemming te bereiken over aspecten die in de maatschappelijke effecten van de intensieve veehouderij betrokken moeten worden, is vanaf april 2007 gewerkt aan een cyclisch proces van dataverzameling, dialoog met diverse actoren en modelopbouw. Deze dialoog had de vorm van groepsbijeenkomsten en interviews met sleutelpersonen. Via deze bijeenkomsten zijn feiten en meningen verzameld met betrekking tot de keuze van de aspecten en zijn indicatoren vastgesteld aan de hand waarvan de (maatschappelijke) effecten dienen te worden beoordeeld en vergeleken.

De aspecten zijn als volgt ingedeeld:

- A. Productie en inkomen
- B. Arbeid
- C. Milieu
- D. Ruimtebeslag
- E. Natuur en biodiversiteit
- F. Dierenwelzijn
- G. Diergezondheid
- H. Voedselveiligheid
- I. Leefbaarheid
- J. Kennis en innovatie
- K. Ethiek en imago
- L. Beleid.

Om de gehele productieketen (van veevoeder tot verwerking en transport) te kunnen evalueren en tevens de effecten van afwenteling mee te kunnen nemen zijn er scenario's ontwikkeld. Ieder

scenario bestaat uit een mix van drie verschillende typen productiesystemen: een regulier (of gangbaar) productiesysteem, een systeem van agroproductieparken en een biologisch productiesysteem. Afhankelijk van de totale productiehoeveelheid die bij deze mix realiseerbaar is, is ook de verplaatsing van productie van of naar het buitenland bepaald.

Vervolgens zijn de waarden van de indicatoren bepaald op twee manieren: per productiesysteem en per scenario. Bij de bepaling van de waarden per productiesysteem is rekening gehouden met het schaalniveau van de scenario's. De waarden per indicator voor de productiesystemen zijn gepresenteerd per dier of per kilo geslacht gewicht. Om de waarden te bepalen is relevante literatuur uit binnen- en buitenland bestudeerd en zijn andere relevante bronnen (waaronder sectordeskundigen) geraadpleegd. De resultaten per productiesysteem geven inzicht op welke aspecten de verschillende productiesystemen onderling verschillen. Met de resultaten per scenario worden totale effecten op nationaal niveau zichtbaar binnen de bandbreedte van mogelijke toekomstige ontwikkelingen in de intensieve veehouderij.

In deze studie is alleen gekeken naar de vleesproductie binnen de vleesvarken- en vleeskuikenhouderij. Daarbij is het jaar 2030 als zichtjaar gehanteerd om de veronderstelde omslagen en ontwikkelingen een realistisch perspectief te geven.

Omdat indicatoren soms enkel kwalitatief, soms (ook) kwantitatief en zelden monetair zijn uit te drukken heeft er geen sommering van effecten plaats gevonden.

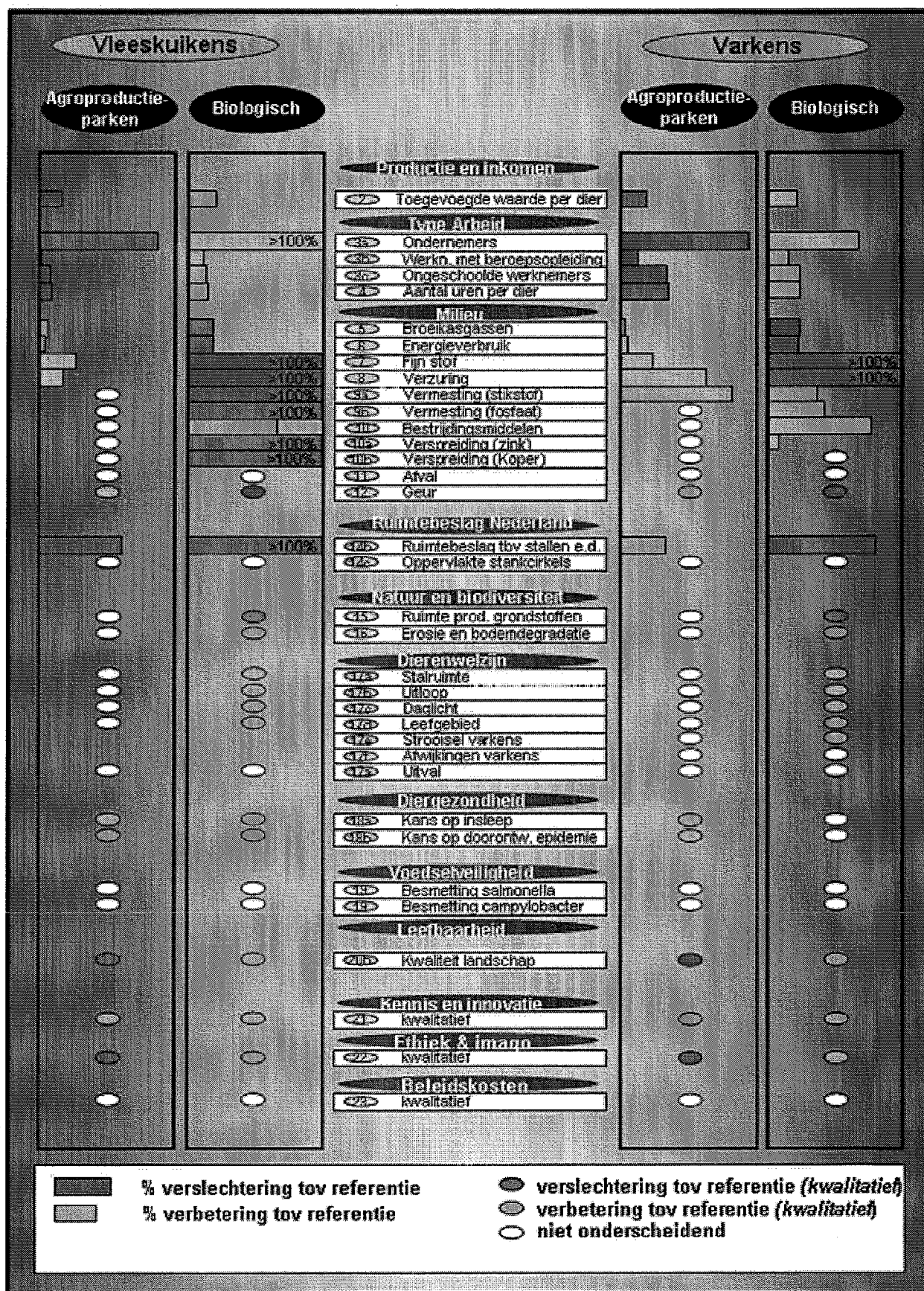
3. Vergelijking van de productiesystemen

Drie productiesystemen zijn met elkaar vergeleken: het reguliere ('gangbare') productiesysteem zoals dat naar verwachting rondom het jaar 2030 zal functioneren, het biologische productiesysteem en het productiesysteem waarin een verdere intensivering tot agroproductiepark is verondersteld.

Uit de vergelijking komt naar voren dat er over het geheel genomen niet één productiesysteem beter scoort dan de andere. De agroproductieparken kunnen door de schaalgrootte veel milieuwinst behalen, maar dit geldt ook voor de reguliere productiesystemen. De biologische productiesystemen boeken vooral winst op dierenwelzijn en het gebruik van bestrijdingsmiddelen. Wat betreft de verzuring en de uitstoot van fijn stof maken de andere productiesystemen een inhaalslag op de biologische sector door het toepassen van technologische oplossingen als luchtwassers welke voor de biologische variant niet haalbaar zijn. Met name de biologische vleeskuikens scoren slechter op de emissies doordat de kippen in biologische productiesystemen een grotere uitloop hebben.

Wat betreft vermesting scoort het biologische productiesysteem slechter dan de inspanningen van de sector doen verwachten. Dit komt vooral vanwege de verwachting dat in 2030 een deel van de mest van reguliere bedrijven en agroproductieparken op andere wijzen verwerkt wordt. Hoewel er hierdoor in Nederland geen overschot meer zal zijn, zal er in het buitenland, waar de grondstoffen voor de veehouderij geproduceerd worden wel een tekort optreden.

Door de uitloop en de minder efficiënte voederconversie in de biologische veehouderijen is het gemiddelde ruimtebeslag per dier en voor de productie van grondstoffen het hoogst in dit type productiesysteem. Afhankelijk van de schaal waarop biologische systemen zullen produceren kan de vraag naar grondstoffen verdringing van andere teelten of natuur met zich meebrengen. Dit aspect is op scenario niveau nader vergeleken.

Qua inkomen en arbeid per dier scoort het biologische productiesysteem het hoogst en het agroproductiepark het laagst. Eenzelfde beeld is zichtbaar voor ethiek en imago en de kwaliteit van het landschap (als onderdeel van leefbaarheid). Wat betreft het laatste aspect kunnen negatieve effecten vermeden worden extra aandacht voor landschappelijke inpassing en door de agroproductieparken op specifiek daartoe bestemde terreinen te plaatsen.

Op het vlak van epidemieën hebben de agroproductieparken een voordeel doordat de keten geïntegreerd is binnen één (gesloten) bedrijf. Zowel de kans op insleep als de kans op doorontwikkelen zijn daardoor kleiner. Wat betreft dierenwelzijn scoren de agroproductieparken gemiddeld. De biologische productiesystemen investeren het meest in dierenwelzijn.

De overige aspecten als geur, regionale economie, kennis & innovatie zijn niet te vergelijken op het niveau van productiesystemen. Deze aspecten vereisen een realistische, landsdekkende scenario-invulling.

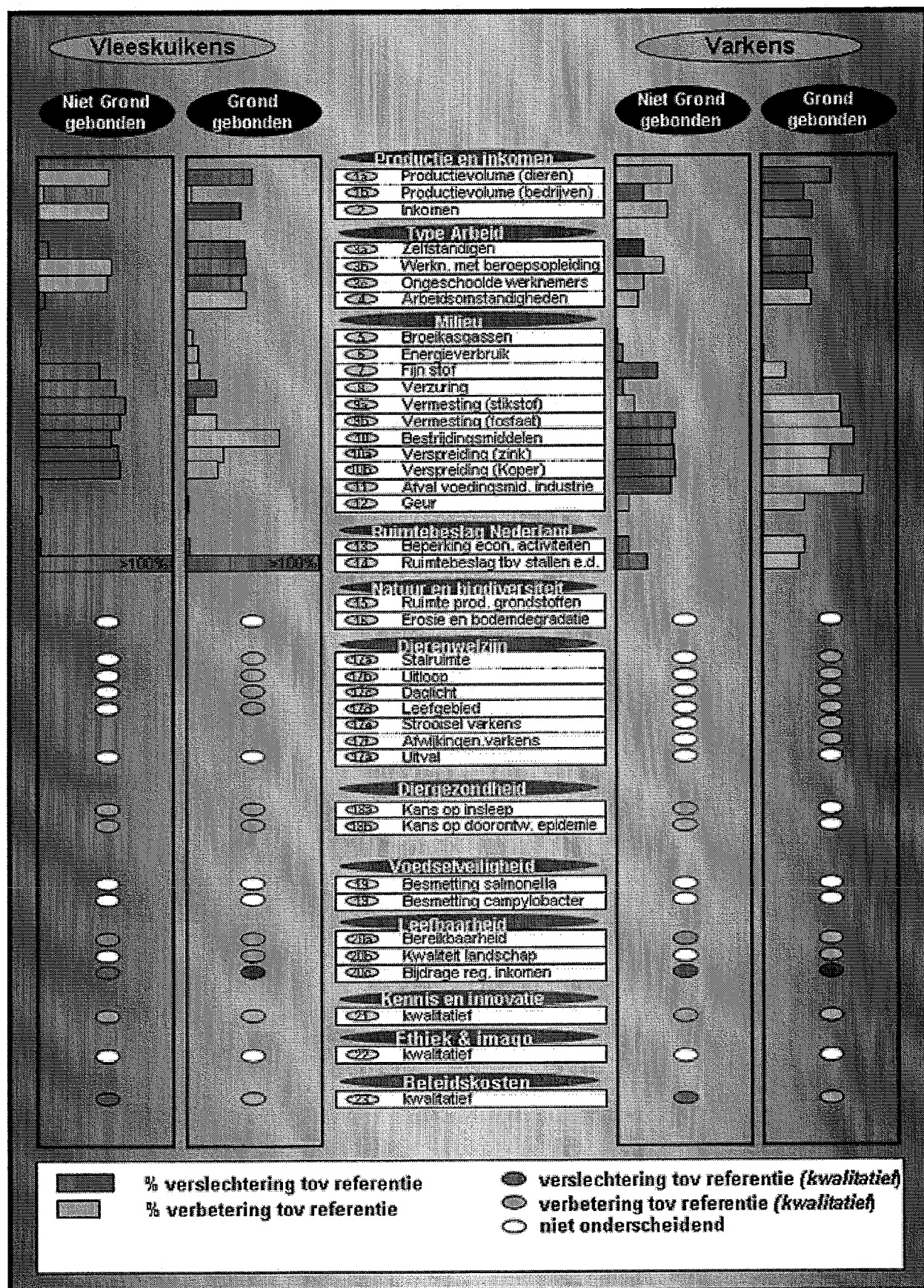
4. Scenario's en hun (maatschappelijke) effecten

Een drietal ontwikkelingsrichtingen of scenario's is uitgewerkt: een referentiescenario volgens de autonome ontwikkeling, een verregaande intensivering van de veehouderij in het niet-grondgebonden scenario en een grondgebonden veehouderij in het derde scenario. Deze scenario's weerspiegelen de bandbreedte waarin de veehouderij zich mogelijkerwijs zou kunnen ontwikkelen tussen het heden en 2030.

De resultaten van de effectmeting laten geen eenduidig beeld zien voor de onderscheiden scenario's. Analooq aan de productiesystemen, kent elk scenario voor- en nadelen. Alle drie scoren zij soms hoog, soms gemiddeld en soms laag op de onderscheiden indicatoren.

Voor de meeste indicatoren is het verschil in productieomvang meer bepalend voor de einduitkomsten dan het type productiesysteem. Door de hoge productievolumes in het scenario niet-grondgebonden scoort dit scenario goed op inkomen en arbeid (in de sector) en leefbaarheid en slecht op milieu, ruimte en geur. Dit terwijl de agroproductieparken, welke een grote rol spelen in dit scenario, als productiesysteem juist slechter scoren op deze indicatoren. Vele keren 'een beetje' is opgeteld 'veel'. Eenzelfde conclusie is af te leiden bij het scenario grondgebonden. Doordat het productievolume hier juist afneemt scoort dit scenario op milieu nationaal positiever en op inkomen en arbeid negatiever dan de scores per productiesysteem doen verwachten. Hieruit kan geconcludeerd worden dat niet zozeer het productiesysteem bepalend is, maar vooral de schaal waarop het wordt toegepast.

Van de indicatoren die alleen op nationaal schaalniveau beoordeeld kunnen worden scoort het scenario niet-grondgebonden slechter op het aspect leefbaarheid, beter op kennis & innovatie en gelijk op het gebied van geur in vergelijking tot het referentiescenario. Voor de eerste twee genoemde aspecten (dus leefbaarheid en kennis & innovatie) geldt hetzelfde voor het grondgebonden scenario. Op het gebied van geur scoort het grondgebonden scenario echter juist beter. Dit is wederom te danken aan de kleinere omvang van de veestapel.

5. Tenslotte

In deze studie is gekeken naar de maatschappelijke effecten van de intensieve veehouderij teneinde een bijdrage te leveren aan de maatschappelijke discussie over dit onderwerp. De vraag wie er zou moeten betalen voor de niet-geïnternaliseerde kosten kan aan de hand van de resultaten uit dit onderzoek verder worden besproken. Beleidsinstrumenten om gewenste ontwikkelingen te stimuleren danwel ongewenste ontwikkelingen te ontmoedigen kunnen worden geformuleerd, met inzicht in de consequenties daarvan voor betrokken partijen.

De dialoog met actoren is continu gezocht en gevonden. Ondanks standpunten die op onderdelen hemelsbreed van elkaar verschillen, blijken constructieve gesprekken mogelijk. De resultaten van dit onderzoek dragen er hopelijk toe bij dat deze gesprekken op basis van objectieve gegevens gevoerd kunnen worden.